

ПРОБЛЕМИ ТА МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В РЕСПУБЛІЦІ ГРУЗІЯ

У статті здійснюється аналіз проблем сьогодення вищої освіти у Республіці Грузії як країни-члена Чорноморського економічного співтовариства, визначаються основні механізми підвищення якості підготовки професійних кадрів, вносяться пропозиції щодо вдосконалення зв'язків між системою вищої освіти країни та суспільством.

У сфері педагогічної освіти та освіти дорослих в країнах Чорноморського регіону на сучасному етапі розвитку людського співтовариства відбуваються значні зміни – здійснюється оновлення всіх структур її національних систем, модернізуються зміст і методи підготовки вчителів, розвиваються нові форми і зв'язки між професійною підготовкою вчителя і школою. В умовах подальшої інтеграції України в європейське співтовариство посилюються взаємозв'язки і взаємодія між національними системами підготовки вчителів різних країн. У 90-х роках минулого сторіччя у зв'язку з розвитком єдиного європейського освітнього простору міжнародний педагогічний лексикон доповнюється новим феноменом “Європейський вимір в освіті” (European Dimension in Education). Вищезазначене твердження пов'язано з планомірним упровадженням кожною країною власної стратегії відновлення педагогічної освіти і тут не можна не враховувати вплив країн Чорноморського економічного співтовариства на освітні процеси, що відбуваються в Україні.

На сучасному етапі розвитку людського співтовариства в сфері педагогічної освіти в країнах Чорноморського регіону відбуваються значні зміни – здійснюється оновлення всіх структур її національних систем, модернізуються зміст і методи підготовки вчителів, розвиваються нові форми і зв'язки між професійною підготовкою вчителя і школою. Загальний напрямок усіх змін у системі вищої освіти обумовлений розпочатим об'єднанням з державами Чорноморського економічного регіону і країнами європейського Союзу. На початку ХХІ століття Уряди одинадцяти країн – Румунії, Болгарії, Туреччини, Грузії, Росії, України (прибережні країни) і Молдови, Албанії, Греції, Азербайджану, Вірменії домовилися про Чорноморське економічне співтовариство (BSEC), у якому функціонує Парламентська асамблея Чорноморського економічного співтовариства (PABSEC). Обидві регіональні організації у своїх статутних документах орієнтуються на європейські освітні процеси і прагнуть співпраці у галузі вищої освіти. Усі країни регіону приєдналися до ООН і її спеціалізованих органів, а також до Організації з безпеки і співробітництва в Європі (OSCE). Зазначимо, що у системах вищої освіти країн Чорноморського регіону навчається близько 5 мільйонів студентів і працює близько 400 тисяч викладачів. 6 березня 1993 року у Стамбулі міністри культури Албанії, Вірменії, Азербайджану, Білорусі, Грузії, Молдови, Румунії, Росії, Турції та України підписали Чорноморську конвенцію про співробітництво у галузі культури, освіти, науки та інформації. П'ятнадцять статей конвенції охоплюють різноманітні починання, а також різні форми співробітництва у галузі культури, освіти, науки та інформації, у тому числі співробітництво та взаємообмін наукових і культурних організацій та освітніх установ. Конвенція передбачає обмін викладачами, лекторами та студентами, мовну практику, наукову та дослідницьку діяльність, аспірантуру, обмін інформацією про можливості взаємного визнання дипломів і ступенів, розроблення програм молодіжного культурного обміну, міжрегіональне співробітництво та пряма взаємодія міст та регіонів, що приєдналися до конвенції країн у галузі культури, освіти, науки та інформації.

У 1997 році з метою розвитку співробітництва та ефективної взаємодії в освітній, науковій та культурній сферах університетів та інших організацій країн-учасниць

Організації чорноморського економічного співтовариства була заснована Мережа університетів Чорноморського регіону (BSUN).

Сьогодні між країнами – членами Парламентської Асамблеї Чорноморського економічного співтовариства (PABSES) діють двосторонні урядові угоди та протоколи про співробітництво у галузі освіти. Турція підписала договори про співробітництво у галузі культури і освіти з Албанією, Азербайджаном, Румунією та Росією. Україна має домовленість про співробітництво у галузі освіти з Румунією та Молдовою. Міністерство освіти Азербайджанської Республіки уклало договори про співробітництво з відповідними міністерствами Турції, Росії та Молдови. Грецька Республіка у галузі освіти співпрацює з Азербайджаном, Албанією, Вірменією, Болгарією, Грузією, Румунією, Росією, Турцією та Україною.

Аналіз останніх досліджень. Наукове дослідження вищезазначених процесів є актуальним завданням у світлі перспектив інтеграції України у загальноєвропейський освітній простір. Теорія і практика зарубіжного освітнього процесу стала предметом наукового пошуку провідних українських науковців (Н.Абашкіної, Г. Алексевич, О. Олексюка, Г. Єгорова, О. Ковязіної, Л. Латун, Б. Мельниченка, Є. Москаленко, О.Овчарук, О.Рибак, Г.В. Степенко, І.Тараненко, І.Фольварочного, О. Глузмана, Л. Пуховської, Т.Панського, В. Вдовенко, В. Семілетко, Г. Воронки, Т. Осадчої, Т. Кошманової та ін.). Проблеми історії, філософії і теорії вищої педагогічної освіти в Україні і за кордоном висвітлено у працях С. Гончаренка, І.Зязюна, Н. Ладижець, В. Лугового, В.Майборооди, Н.Ничкало, Ф.Паначіна, З.Равкіна, Ш.Чанбарісова, В. Шадрікова, І.Яковлева, М. Ярмаченка, Б.Вульфсона, С. Головка, В. Кемія, Н. Лізунова, З. Малькова, І. Марцінковського, М.Нікандрова, Л. Пуховської, Т. Яркіної, Т. Кошманової та ін.

Так, проблема підготовки педагогічних кадрів у країнах Чорноморського регіону у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття тривалий час залишалися поза увагою провідних учених, що і обумовило наш науковий інтерес.

Метою статті є здійснення аналізу проблем сьогодення вищої освіти у Республіці Грузія та визначення основних механізмів підвищення якості підготовки професійних кадрів.

Згідно мети було поставлено такі **завдання**: здійснити аналіз проблем сьогодення вищої освіти у Республіці Грузія; визначити основні механізми підвищення якості підготовки професійних кадрів.

Щодо Республіці Грузія, то дана країна посідає особливе географічне місце у світовому просторі. Держава розташована у Південно-Західній Азії та Закавказзі, межує з Росією, Азербайджаном, Вірменією та Турцією. На Заході горна країна омивається Чорним морем [1. с.159].

Процес становлення в Грузії незалежної держави і ринкової економіки спричинив за собою і радикальні зміни в системі освіти. Провідні дослідники (Н. Янашина, Т. Зурабішвілі та ін.) зазначають, що у той час, коли Грузія була у складі Радянського Союзу, її освітня система як і освітні системи інших радянських республік, була добре організованою та характеризувалася досить високою якістю. Освітня система Грузії була частковою копією пруської моделі освіти, яка базувалася на централізованій системі управління. Усі без винятку проблеми освіти в країні вирішувалися на найвищому урядовому рівні, незважаючи на ініціативи низького рівня системи. Вищезазначена ієрархічна централізована система у сфері освіти перешкоджала динамічному розвитку та зменшувала творчий потенціал науково-педагогічних працівників та студентів.

Перші перетворення у системі освіти, що відповідали Західній моделі у Республіці Грузії почали впроваджувати ще у 1994 році. З 1996 року, дев'ятирічна освіта стає обов'язковою, а початкова, середня і вища професійна — частково безкоштовною. Законом про освіту визначені загальні принципи участі держави в організації, управлінні і фінансуванні усієї системи освіти, яка здобуває людина на базі середньої освіти. Сьогодні вищої освіти передують: дошкільна (до 6 років); обов'язкова (з 6 до 14 років), що включає

початкову (6-12 років) і базову (12-14 років); загальну середню освіту (14-17 років). Крім загальноосвітніх навчальних закладів, функціонують початкові і середні професійні училища, коледжі, технікуми, по закінченні деяких з них випускники одержують дипломи й атестати про середню освіту, що надають право на зарахування у вищі навчальні заклади країни.

Система вищої освіти країни була реформована наступним чином: підготовка бакалаврів здійснюється проягом чотирьох років та ще два роки відводиться на підготовку магістра. Вищезазначені нововведення були впроваджені у Державному університеті Тбілісі, а пізніше і в інших вищих навчальних закладах країни. Звідси випливає, що вищезазначені нововведення не мали системного характеру та не були належним чином орієнтовані на радикальні зміни і вдосконалення існуючої системи освіти [2, с. 9].

Сьогодні в Грузії функціонують 26 державних і 209 недержавних вищих навчальних закладів, контингент студентів в яких дорівнює 163345 осіб, 75 % з яких здобувають освіту у державних вищих навчальних закладах, а 25 % – у приватних. Науковці (Н. Янашина, Г.Матіашвілі, Б. Воронкова та ін.) стверджують, що зростання кількісних показників не супроводжується поліпшенням якісних: у більшості вищих навчальних закладів якість освіти залишається досить низькою, особливо у приватних. Таким чином ми можемо констатувати, що у країні проблема якості освіти сьогодні є вельми актуальною. Сьогодні у секторі освіти Грузії працюють 7,1 % населення країни, 3,5% населення – студенти [2, с. 9].

У 1991 р. Президент затвердив Закон про внесення виправлення у Конституцію Республіки Грузія, що дозволяє платну освіту. У той же час було затверджено, далеке від досконалості положення, відповідно до якого будь-яка фізична або юридична особа має право відкрити платний навчальний заклад. Після одержання ліцензії такий навчальний заклад автоматично здобуває право на видачу сертифіката (атестата, диплома) державного зразка. Слід зазначити, що вимоги для одержання ліцензії не були чітко сформульовані, фактично була відсутня і нормативна база. У результаті за короткий відрізок часу ліцензування пройшли понад ста недержавних вищих навчальних закладів, професорсько-викладацький склад і матеріально-технічна база яких зовсім не гарантували одержання якісної вищої освіти [3, с. 15].

У 1994 році Парламентом Республіки було затверджено «Положення про недержавні світські навчальні заклади», відповідно до якого недержавні вищі навчальні заклади були зобов'язані періодично проходити процедуру атестації та акредитації, що повинно було стати основою контролю над якістю вищої освіти.

Відповідно до вищезазначених документів і Указу Президента у 1996-1997 р. уперше була проведена атестація приватних медичних вищих навчальних закладів та розроблені рекомендації, що повинні були стати основою для проведення акредитації. Однак, у 1997 році, був прийнятий новий Закон про освіту, у якому дещо по-іншому був сформульований порядок проведення атестації й акредитації.

Відповідно до положень цього Закону, метою атестації закладу освіти є перевірка дотримання ним державних освітніх стандартів та реалізація освітніх програм. Після належним чином поведеної атестації заклад освіти отримує свідоцтво про державну акредитацію, що надає йому право на видачу державного освітнього сертифіката. При позитивній оцінці підсумків атестації закладу освіти видається свідоцтво про державну акредитацію, де вказуються державний освітній ценз, академічний ступінь і державний сертифікат, який має право присвоювати і (або) видавати даний навчальний заклад. В акредитовані вищі навчальні заклади, незважаючи на форму власності, країна розміщує держзамовлення. Закон визначає органи, що мають повноваження на проведення атестації й акредитації, терміни цих процедур, а також умови їхнього фінансування.

Атестацію вищих навчальних закладів проводить Міністерство освіти. Однак, якщо воно не забезпечило проведення атестації й акредитації в зазначений термін, ці процедури зараховуються автоматично.

Акредитації в Законі приділяється особлива увага. Так, у 17-й статті («Повноваження Президента Грузії в сфері освіти») відзначається, що

Президент країни:

- приймає і схвалює державні програми у сфері освіти;
- схвалює кандидатури ректорів вищих навчальних закладів після їх узгодження з Міністром освіти та має право звільнити їх з посади до закінчення терміну їх повноважень;

- створює (засновує) різні державні заклади (організації) у сфері освіти.

Президент країни також уповноважений створити незалежну Раду по акредитації вищих навчальних закладів, затвердити її положення і персональний склад. Таким чином, контроль над якістю освіти входить у компетенцію керівництва країни. Сьогодні Рада з акредитації вищих навчальних закладів в країні існує, затверджені і її основні Положення.

З 2004 р. процедура ліцензування вищих навчальних закладів визначається Законом про ліцензування освітніх установ, визначені критерії, відповідно з якими, буде оцінюватися діяльність навчальних закладів, що підлягають ліцензуванню. Детально пророблені критерії і вимоги, яким повинні відповідати навчальні плани і програми за спеціальностями, матеріально-технічна база, професорсько-викладацький склад і т.ін.

Забезпечення якості освіти є вельми актуальна проблема сьогодення вищої освіти. Одним з найбільш ефективних механізмів контролю якості освіти у Грузії є механізм, який передбачений 29-ою статтею Закону про освіту, який передбачає відповідальність за неякісне навчання, а заподіяний освітньою установою збиток відшкодовується за його рахунок.

У контексті нашого дослідження необхідно розглянути деякі специфічні умови реалізації законодавчих норм, властивих так називаним «малим» країнам.

В останнє десятиліття минулого сторіччя експерт з освіти Дж. М. Фразер, який працював у той час виконавчим директором Ради з якості вищої освіти, аналізуючи специфіку роботи експертів, стверджував, що незалежні експерти не повинні знаходитися під впливом або бути особисто зацікавлені у результатах оцінки. Вищезазначена умова являє особливу проблему для малих країн, де усі знають усіх. Дослідник Лазар Власчану, акцентував увагу на тому, що у невеликих країнах, де число навчальних закладів і факультетів, а також чисельність викладачів і дослідників досить невелика, група експертів одночасно може бути і групою, представленою до оцінки. Можна також згадати про конфлікті інтересів, наприклад: при нестачі викладачів та швидкому зростанні кількості державних і приватних вищих навчальних закладів викладачі можуть працювати в навчальних закладах обох типів». Він вважав, що варто цілеспрямовано викорінювати «культуру догідництва», породжену колишніми комуністичними режимами.

Слід акцентувати увагу на тому, що у Грузії реалізується проект Всесвітнього банку «Реалізація освітньої системи та укріплення залікових одиниць у роботі», що на наш погляд, повинен позитивно сприяти вирішенню вищезазначених проблем.

Потрібно визнати, що з названими проблемами приходиться зіштовхуватися й в Азербайджану, і у Вірменії, і в Грузії, тому створення регіональної і (або) міждержавної системи оцінки якості, із залученням до її роботи міжнародних організацій і експертів, представляється необхідним. Звичайно ж, не втрачає актуальності і необхідність удосконалювання законодавчої бази оцінної діяльності, для того щоб звести до мінімуму або виключити суб'єктивність при винесенні рішень.

Висновки. Сьогодні Республіка Грузія поступово рухається від централізованої структури управління до децентралізованої, ліберальної моделі освіти, завдяки широкій підтримці інтелегенції країни, яка усвідомлює необхідність проведення радикальних реформ у системі вищої освіти, метою якої є забезпечення країни професіоналами у всіх галузях людської діяльності.

Для реалізації вищезазначеної мети, на наш погляд, необхідно:

- сприяти подальшому розвитку і укріпленню співробітництва з організаціями, що працюють у галузі виробництва, поширення та використання знань (міжуніверситетське співробітництво, дослідницькі центри, промислові, суспільні та приватні економічні підрозділи і т. інш.);

- поширювати мережу об'єднань закладів вищої освіти на європейському та міжнародному рівнях, а також активізувати міжнародне співробітництво у таких напрямках як мобільність, розробка та реалізація спільних проектів, створення спільних підприємств, визнання дипломів та кваліфікацій, стажування викладачів, студентів, керівного складу вищих навчальних закладів;

- сприяти процесам зближення та гармонізації у вищих навчальних закладах країн Чорноморського регіону (терміни навчання, система залікових одиниць та інш.);

- розвивати співробітництво серед країн регіону, постійно поширюючи його на інші регіони та континенти;

- постійно вдосконалювати навчальні плани, використовуючи особистісно-орієнтовану модульну та міждисциплінарну системи.

Література:

1. Страны мира. Современный справочник. - М.: ООО «Дом Славянской книги», 2007. - 607с.

2. Матиашвили Г. Механизмы обеспечения качества высшего образования Грузии // Вестник высшей школы, 2004 -№ 1. – С. 9-10.

3. Янашина Н. Коррупция и высшее образование в Грузии // Вестник высшей школы, 2003 -№ 11. – С. 36-37; 47-48.

В статье осуществляется анализ проблем сегодняшнего дня высшего профессионального образования в Республике Грузия как страны-члена Черноморского экономического сотрудничества, основные механизмы повышения качества подготовки профессиональных кадров, вносятся предложения по усовершенствованию связей между системой высшего образования страны и обществом.

This article is about analyses of the current problems of high professional education in the Republic of Georgia, that is the country-member of Black Sea economical cooperation. The main instruments in improvement of professional specialists training are also reflected here. I offer the way to improve the connection between high educational system of the country and our society.